

Verantwoordelijke uitgever : Professor Louis Baeck,
Pro-dekaan van de Faculteit der Economische
en Toegepaste Economische Wetenschappen

De "Leuvense Economische Standpunten" worden opgevat als een vrije wetenschappelijke tribune waarin de stafleden van het Departement Economie en van haar onderzoekseenheid, het Centrum voor Economische Studiën, opiniërende studies en essays publiceren. De opzet bestaat erin om op bevattelijke wijze een reeks van inzichtsverhelderende en beleidsoriënterende economische standpunten te brengen. Onze beweeglijke wereld heeft hieraan wel behoefte.

Dergelijke reeks zal uiteraard verschillende opinies en denkstromingen brengen.

Leuvense Economische Standpunten zullen alleen de visie van de auteur vertolken. Zij kunnen dus niet doorgaan als de visie van een instelling.

Adres voor bestellingen :
Centrum voor Economische Studiën
Van Evenstraat 2B
B — 3000 LEUVEN

Prijs per aflevering : 100 F.
Postcheque : 000-0544830-78

Telefoon : 016 / 28.31.02 — 28.31.11

K.U. LEUVEN
CENTRUM VOOR ECONOMISCHE STUDIEN
Naamsestraat 69 - B-3000 LEUVEN
Tel. (016) 32.67.25
Fax (016) 32.67.96
BTW BE 419.052.173

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT TE LEUVEN

DEPARTEMENT ECONOMIE

LEUVENSE ECONOMISCHE STANDPUNTEN

1991/60

**DENKOEFFENINGEN OVER
DE REGIONALISERING VAN
DE BELGISCHE OVERHEIDSSCHULD**

Paul DE GRAUWE

november 1991

Ik ben Wim Moesen, Paul Van Rompuy en Valentijn Bilsen dankbaar voor hun commentaar.

D/1991/2020/29

1. Inleiding

Enkele jaren geleden werd het sneeuw baleffekt van de Belgische overheidsfinanciën stopgezet. Dit maakte het mogelijk de schuldratio op het, weliswaar hoge, niveau van 130 % van het BNP te stabiliseren. De nakende Europese eenmaking heeft echter tot gevolg dat deze stabilisatie van de overheidsschuld onvoldoende is. Immers, het gemiddelde Europese niveau van de schuldratio's ligt op de helft van het Belgische. Het is zeer waarschijnlijk dat de andere landen zullen eisen dat België zijn schuldratio drastisch vermindert als voorwaarde tot toetreding tot de Europese monetaire unie.

Ondanks deze externe druk is het budgettaire saneringsbeleid in België stilgevalen. In deze studie analyseren we de communautaire aspecten van dit saneringsbeleid, en argumenteren we dat één van de oorzaken van het onvermogen om verder te saneren een communautaire is. Aan de hand van enkele denkoefeningen over de regionalisering van de overheidsschuld, gaan we na of een dergelijke regionalisering de stimulans om de overheidsschuld af te bouwen, verhoogt.

2. De budgettaire inspanningen in Vlaanderen en Wallonië

De indicator van de inspanningen die geleverd worden om het sneeuw baleffekt te stoppen is het "primaire" saldo van het overheidsbudget. Dit meet het verschil tussen de overheidsuitgaven (exclusief de intrestlasten) en de belastinginkomsten. Een overschot op dit primaire saldo betekent dat de overheid middelen genereert om de intresten op de overheidsschuld te betalen. Indien dit saldo daarentegen nul of negatief is, dan impliceert dit dat de overheid de intrest op de overheidsschuld financiert door

nieuwe schuld uit te geven. Als bovendien de intrestvoet hoger is dan de groei van het BNP (hetgeen de situatie is sinds het begin van de jaren tachtig), zal de schuldratio in dat geval blijven stijgen (het sneeuwbaaleffekt).

Het genereren van een positief "primair" saldo is dus noodzakelijk om de schuldratio te stabiliseren. Op dit ogenblik bedraagt dit primair saldo van het Belgisch overheidsbudget ongeveer 4,5% van het BNP (ongeveer 300 miljard F). Dit maakt het mogelijk dat de Belgische overheid een bedrag van ongeveer 300 miljard aan intresten betaalt uit belastinginkomsten, in plaats van door nieuwe leningen.

Het genereren van een positief primair saldo heeft echter een kost. Belastingen moeten verhoogd worden en uitgaven verminderd. De vraag die zich hier stelt is wie deze kost draagt. In een recente studie kwam Paul Van Rompuy tot de bevinding dat deze kost bijna uitsluitend door Vlaanderen gedragen wordt. We reproduceren de resultaten van deze belangrijke studie in tabel 1.

Tabel 1 : De primaire saldi per gewest
(in miljarden frank)

Jaar	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	Rijk
1975	57,5	-15,2	23,4	65,6
1976	62,5	-20,8	16,8	58,6
1977	70,9	-27,3	24,7	68,3
1978	73,2	-30,1	23,3	66,3
1979	84,0	-46,2	30,0	67,7
1980	78,9	-56,4	28,5	51,0
1981	36,2	-86,0	24,7	-25,1
1982	95,8	-55,6	35,6	75,7
1983	104,3	-78,5	20,1	46,0
1984	170,7	-58,0	29,8	142,5
1985	225,7	-47,1	38,1	216,7

Bron : Paul Van Rompuy, m.m.v. Valentijn Bilsen, 10 Jaar Financiële Stroomtussen tussen de Gewesten in België, Leuvense Economische Standpunten, juli 1988, Leuven.

Tabel 1 geeft de primaire saldi weer per regio. Deze worden bekomen door de oorsprong van de belastingen en de bestemming van de uitgaven (inclusief sociale zekerheid) regionaal te lokaliseren, volgens een methode ontwikkeld door Paul Van Rompuy. Uit tabel 1 blijkt dat het grootste deel van het primair saldo van de nationale overheid gerealiseerd wordt door Vlaanderen. Brussel draagt ook zijn steentje bij. Beide regio's genereren een overschot van belastinginkomsten over de uitgaven voor de nationale overheid. Wallonië daarentegen heeft over de hele periode een negatief primair saldo. Dit impliceert dat dit gewest niet alleen ervoor zorgt dat intrestlasten met nieuwe leningen moeten gefinancierd worden, maar dat het bovendien nog extra overheidsschuld genereert. Anders uitgedrukt, de hele last van de overheidsschuld werd gedurende 1975-85 door Vlaanderen en Brussel gedragen. Wallonië droeg geen frank bij in de last van deze schuld.

Alhoewel meer recente cijfers niet beschikbaar zijn, wijst alles erop dat deze structurele verschillen tussen de gewesten sinds 1985 niet fundamenteel is veranderd. In een recente studie die betrekking heeft op de jaren 1985 en 1989 komt Michel Dethée tot de conclusie dat de geldstromen tussen Vlaanderen en Wallonië langs de sociale zekerheid om, dezelfde ordegrrootte hadden in 1989 als in 1985¹. Het is redelijk aan te nemen dat de andere geldstromen evenmin structureel zijn veranderd.

Deze regionale verdeling van de budgettaire inspanningen stelt een politiek probleem dat tot nadenken dwingt. Tevens leidt ze onvermijdelijk tot de vraag of er geen formules bestaan die de lasten van de nationale overheidsschuld op

1. Zie Michel Dethée, De interregionale transferten inzake sociale zekerheid in België, 1985 en 1989, in Economisch en Sociaal Tijdschrift, 1991/1, pp. 105-125.

een meer billijke manier verdelen. De noodzaak om dit te onderzoeken is des te groter daar in de huidige situatie, waar de centrale overheid het geheel van de overheidsschuld beheert, sterke stimulansen bestaan voor een regio, in casu Wallonië, om een grondige sanering van het nationale budget te blokkeren. Immers, Wallonië kan zich wel verzoenen met een situatie waarin Vlaanderen en Brussel het geheel van de last van de overheidsschuld dragen.

In deze studie ontwikkelen we enkele denkoefeningen waarbij we de vraag stellen wat er zou gebeuren indien vandaag (in 1991) het beheer van de overheidsschuld geheel of gedeeltelijk zou geregionaliseerd worden. Deze denkoefeningen moeten niet geïnterpreteerd worden als konkrete voorstellen tot regionalisering, wel als mogelijke scenario's voor de toekomst. Deze scenario's laten ons ook toe na te gaan of een regionalisering van de overheidsschuld betere stimulansen zouden geven aan de Vlaamse en Waalse overheden om een saneringsbeleid door te voeren dat tot doel heeft de omvang van de overheidsschuld te verminderen.

We starten met een scenario waarin het geheel van de overheidsschuld wordt geregionaliseerd. Nadien bespreken we een gedeeltelijke regionalisering van deze schuld.

3. Een volledige regionalisatie van de overheidsschuld.

In dit scenario wordt België in feite volledig opgesplitst. In de logica van dit scenario wordt ook het geheel van de budgettaire bevoegdheid naar de regio's overgeheveld. Dit scenario is er één van volledige boedelscheiding.

De vraag die zich hier stelt is welke de verdeelsleutels zullen zijn om de Belgische overheidsschuld te regionaliseren. We zullen hier drie alternatieve verdeelsleutels onderzoeken, de bevolking, het BNP, en de bijdrage

van de regio's in de groei van de overheidsschuld in het verleden.

3.1 De bevolking als criterium

De meest eenvoudige manier om de Belgische overheidsschuld te verdelen tussen de regio's bestaat erin de bevolking als criterium te nemen. Volgens dit criterium zou Vlaanderen 58% van de Belgische staatschuld erven, Wallonië 32% en Brussel 10%. We passen deze verdeelsleutel nu toe op de schuld in 1990, en bekomen zo de verdeling zoals weergegeven in tabel 2. Noteer dat we hier de netto-schuld beschouwen, m.a.w. de overheidsschuld min de financiële activa van de Belgische overheid (bijv. de netto internationale reserves bij de Nationale Bank). Bij een regionalisering van de overheidsschuld zullen ook de financiële activa geregionaliseerd worden.

Tabel 2 : Regionale verdeling van de netto overheidsschuld (bevolking als criterium) in 1990 (in miljard F)

Vlaanderen	Wallonië	Brussel	Totaal
4.328	2.388	746	7.462

Bron : Tijdschrift van de Nationale Bank van België, tabellen XI-7 en XII-2.

Noot : De cijfers hebben betrekking op de bruto schuld van de Belgische overheid min de financiële activa (incl. de buitenlandse tegoeden bij de NBB) op het einde van 1990.

We stellen ons nu de vraag hoe deze regionale schuld zou evolueren in de toekomst indien de verschillende regio's dezelfde budgettaire inspanning leveren als in het verleden. M.a.w. we veronderstellen dat de drie regio's dezelfde

primaire saldi realiseren op hun budget als degene die ze vandaag de facto bijdragen aan het nationale budget. Concreet betekent dit het volgende. In 1990 was het primair saldo op het budget van de centrale overheid 300 miljard. We veronderstellen nu dat de bijdrage van Vlaanderen tot dit overschot dezelfde is in 1990 als in 1985, m.n. 86% (dus 257 miljard F), terwijl de bijdrage van Brussel 14% is (dus 43 miljard F). We nemen ook aan dat beide regio's na deze boedelscheiding dezelfde inspanning blijven leveren. Voor Vlaanderen betekent dit een primair saldo van 6,3 % van het Vlaams regionaal produkt, voor Brussel 4,3 % van het Brusselse regionaal produkt. In 1985 was de bijdrage van Wallonië tot de last van de overheidsschuld negatief. We zullen hier veronderstellen dat deze negatieve bijdrage van Wallonië nu verdwenen is, en zetten deze gelijk aan 0. Deze hypothese kleurt dus de resultaten ten voordele van Wallonië. We veronderstellen immers dat sinds 1985 Wallonië een grotere daling van het budgettaire tekort heeft gerealiseerd dan de andere regio's.

Om de toekomstige evolutie van de overheidsschuld per gewest te berekenen, maken we gebruik van de volgende formule:

$$B_{t+1} = B_t(1+r) - sY_t$$

met B_t de overheidsschuld in jaar t , r is de nominale rentevoet, s is het primair saldo van het overheidsbudget uitgedrukt als een percent van het BNP, en Y_t is het BNP (het regionaal produkt) in jaar t .

(In appendix leiden we deze formule af. De ingewijden weten dat dit niets anders is dan de formule die ons toelaat het sneeuwbal effect te berekenen)

Om de berekening te kunnen maken, moeten we ook hypothesen inbrengen over de toekomstige groei van het (regionale) BNP en over de toekomstige rentevoet. We veronderstellen dat deze groei dezelfde zal zijn in de drie regio's, nl. 5,5% (nominaal). De intrestvoet zetten we vast op 8,5% (In appendix worden de resultaten weergegeven met andere hypothesen). Noteer dat deze hypothese relatief gunstig is voor Wallonië dat gedurende de laatste tien jaar een lagere groei heeft gekend dan Vlaanderen.

Het resultaat van de simulaties tot het jaar 2000 wordt weergegeven in tabel 3.

Tabel 3 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(Volledige regionalisatie)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	110.0	138.0	73.5	112.1
1992	106.8	141.9	71.5	111.0
1993	103.5	145.9	69.4	109.8
1994	100.0	150.1	67.2	108.6
1995	96.5	154.4	65.0	107.4
1996	92.9	158.7	62.7	106.1
1997	89.2	163.3	60.4	104.8
1998	85.3	167.9	58.0	103.5
1999	81.4	172.7	55.5	102.1
2000	77.3	177.6	53.0	100.7

Noot : Nominale groei BNP = 5,5%; intrestvoet = 8,5%
Verdeelsleutel : bevolking (0.58,0.32,0.1)
De laatste kolom geeft de schuldratio weer
voor België indien geen regionalisatie
wordt doorgevoerd.

Het meest opvallende in deze tabel is het grote verschil in de toekomstige evolutie van de overheidsschuld in Vlaanderen en Wallonië. In Vlaanderen daalt deze snel en komt in het jaar 2000 beneden 80% te liggen, in Wallonië stijgt deze schuld tot bijna 180% van het Waalse regionale produkt. Deze

resultaten hebben de volgende interpretatie. Indien vandaag een boedelscheiding zou doorgevoerd worden, en indien Vlaanderen en Wallonië dezelfde budgettaire inspanning blijven leveren die ze in het onmiddellijke verleden hebben gedaan, dan kan Vlaanderen tamelijk snel zijn schuldpositie afbouwen. Wallonië daarentegen wordt gegrepen door het sneeuwbaaleffekt en ziet zijn schuldpositie oplopen tot een onhoudbaar niveau. Dit moet leiden tot het bankroet van Wallonië.

Wallonië kan het bankroet slechts vermijden door dezelfde budgettaire inspanning te leveren als Vlaanderen. Indien, bij voorbeeld, Wallonië een primair saldo van 6,3% zou realiseren (zoals Vlaanderen dit vandaag de facto realiseert), dan kan ze een significante daling van haar schuldratio bewerkstelligen. Dit wordt in tabel 4 geïllustreerd.

Tabel 4 : Waalse Overheidsschuld (netto) als % van Waals BNP
(zelfde primair saldo als Vlaanderen)

1991	131.6
1992	129.0
1993	126.3
1994	123.5
1995	120.6
1996	117.7
1997	114.7
1998	111.6
1999	108.4
2000	105.1

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
Verdeelsleutel : bevolking (0.58,0.32,0.1)

In tabel 3 hebben we ook de schuldratio van België weergegeven (laatste kolom) in de veronderstelling dat de regionalisatie van de overheidsschuld niet wordt doorgevoerd

(m.a.w. indien de huidige situatie gehandhaafd blijft). We zien dat de schuldratio slechts zeer langzaam daalt naar 100% in het jaar 2000.

Deze resultaten illustreren het probleem van de status-quo. Immers, in de status-quo blijft Vlaanderen grote budgettaire inspanningen leveren (een primair saldo van het regionale BNP van 6,3 %). Dit heeft echter slechts pijnlijk trage effecten op de schuldratio van België omdat Wallonië geen bijdrage levert.

Deze situatie draagt ertoe bij dat de stimulansen om te saneren zwak zijn zolang het beheer van de overheidsschuld centraal blijft. Vlaanderen voelt er weinig voor om de inspanning verder op te drijven als de andere partner geen evenredige bijdrage levert. De andere partner heeft evenmin een stimulans om te saneren omdat hij geniet van de inspanningen van de andere. Een dergelijke situatie maakt verdere sanering bijzonder moeilijk.

3.2 Het regionale BNP als criterium

De resultaten van de simulaties worden voor Vlaanderen niet wezenlijk gewijzigd indien we het regionale BNP hanteren om de Belgische overheidsschuld te verdelen over de regio's (zie tabel 5). De reden is dat de bevolkings- en BNP-aandelen van Vlaanderen ongeveer dezelfde zijn. Voor Wallonië en Brussel is de situatie anders. Wallonie heeft een kleiner aandeel van de nationale overheidsschuld (0.27) wanneer het BNP het criterium vormt, terwijl Brussel dan opgezadeld wordt met een groter aandeel (0.15%). Het gevolg is dat Wallonie nu start met een lagere schuldratio, en Brussel met een hogere. De dynamiek na 1991 is echter gelijklopend met de tabel 3 : Wallonië ziet zijn overheidsschuld op een dramatische wijze toenemen, en Brussel bouwt deze schuld af.

Tabel 5 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(Volledige regionalisatie)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	110.0	116.4	112.3	112.1
1992	106.8	119.7	111.4	111.0
1993	103.5	123.1	110.4	109.8
1994	100.0	126.6	109.4	108.6
1995	96.5	130.2	108.4	107.4
1996	92.9	133.9	107.4	106.1
1997	89.2	137.7	106.3	104.8
1998	85.3	141.7	105.2	103.5
1999	81.4	145.7	104.1	102.1
2000	77.3	149.8	102.9	100.7

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
Verdeelsleutel : BNP (0,58,0,27,0,15)

In tabel 6 geven we ook de resultaten weer van een simulatie waar Wallonië dezelfde budgettaire inspanning levert als Vlaanderen. In tegenstelling met de simulatie van de verdeelsleutel naar de bevolking, bouwt Wallonië zijn schuld even snel af als Vlaanderen. Dit heeft te maken met het feit dat bij een verdeling in functie van het BNP, de startsituatie van Wallonië (dat een laag aandeel heeft in het BNP) minder ongunstig is dan bij een verdeling naar de bevolking.

Tabel 6 : Waalse Overheidsschuld (netto) als % van Waals BNP
(zelfde primair saldo als Vlaanderen)

1991	110.0
1992	106.8
1993	103.5
1994	100.0
1995	96.5
1996	92.9
1997	89.2
1998	85.3
1999	81.4
2000	77.3

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
Verdeelsleutel : BNP(0.58,0.27,0.15)

3.3 De regionale bijdrage tot de schuld als criterium

In het reeds genoemde werk van P. Van Rompuy werd berekend hoeveel de regio's cumulatief hebben bijgedragen tot de Belgische overheidsschuld anno 1985 (vertrekkende van 1975). P. Van Rompuy kwam tot de bevinding dat Vlaanderen voor 30% had bijgedragen, Wallonië voor 60%, en Brussel voor 10%. We passen hier deze verdeelsleutel toe. De resultaten van de simulaties worden in tabel 7 weergegeven.

De resultaten zijn verbijsterend. Wallonië wordt geconfronteerd met een onhoudbare situatie. De schuldratio klimt onmiddellijk naar meer dan 250% van het Waalse regionale produkt, en stijgt dan uit boven de 330% op het einde van het decennium. Het is duidelijk dat een dergelijke verdeling van de overheidsschuld onmiddellijk tot het bankroet van de Waalse overheid zou leiden. Vlaanderen daarentegen zit in dit scenario op rozen.

Tabel 7 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(Volledige regionalisatie)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	53.8	258.7	73.5	112.1
1992	49.0	266.1	71.5	111.0
1993	44.0	273.6	69.4	109.8
1994	38.9	281.4	67.2	108.6
1995	33.6	289.4	65.0	107.4
1996	28.2	297.6	62.7	106.1
1997	22.7	306.1	60.4	104.8
1998	16.9	314.8	58.0	103.5
1999	11.0	323.8	55.5	102.1
2000	5.0	333.0	53.0	100.7

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
Verdeelsleutel : toerekening 0.3,0.6,0.1

Deze simulaties worden hier getoond niet om te pleiten voor een dergelijke regionale verdeling van de overheidsschuld, wel om het belang van de cumulatieve budgettaire inspanning te illustreren die door Vlaanderen (en in mindere mate door Brussel) in het verleden werd gepresteerd. M.a.w. indien de boedelscheiding in 1975 was gebeurd, dan zat Vlaanderen vandaag op rozen (in de veronderstelling dat deze boedelscheiding tot dezelfde budgettaire inspanning had geleid).

Het voorgaande illustreert ook de omvang van de huidige financiële afhankelijkheid van Wallonië tegenover Vlaanderen. Het is geen overdrijving te stellen dat Wallonië vandaag financieel wordt rechtgehouden door de Vlaamse budgettaire inspanningen.

4. Een gedeeltelijke regionalisering van de overheidsschuld

In het voorgaande werden de implicaties onderzocht van een scenario waarin de overheidsschuld volledig wordt

geregionaliseerd. Er zijn ook vele andere mogelijkheden van gedeeltelijke regionalisering van de overheidsschuld. In deze sectie bestuderen we een dergelijke partiële regionalisering. We zullen ons hier beperken tot slechts enkele formules van regionalisering.

We veronderstellen dat de overheidsschuld voor de helft wordt geregionaliseerd, en dat tegelijk de bevoegdheid over de helft van de overheidsuitgaven en -ontvangsten naar de regio's wordt overgedragen². We voeren dan dezelfde simulaties uit als in de vorige sectie, waarbij we ook hier drie verdeelsleutels onderscheiden. De resultaten worden weergegeven in tabellen 8 tot 10.

De resultaten zijn vergelijkbaar met deze van de vorige sectie. Vlaanderen bouwt zijn schuldratio af, terwijl in Wallonië deze schuldratio snel toeneemt. De niveau's zijn uiteraard lager vermits slechts de helft van de overheidsschuld wordt geregionaliseerd. Toch zal er in deze beperkte regionalisering een sterke stimulans bestaan in Wallonië om ook tot drastische sanering over te gaan, zoniet wordt de Waalse schuldratio in de kortste keren onhoudbaar. In het derde regionaliseringsscenario waar de verdeling van de overheidsschuld gebeurt op basis van de bijdrage tot die schuld in het verleden (tabel 10), wordt de schuldratio van Wallonië onhoudbaar. Noteer ook dat, vermits in dit scenario, slechts de helft van de bevoegdheid over de belastingen wordt geregionaliseerd, zelfs een schuldratio van 70 à 90 % van het Waalse BNP zeer zwaar is.

2. Hoe dit precies gebeurt laten we hier in het midden. Er stellen zich hier uiteraard vele problemen die buiten het bestek van deze studie vallen. Voor interessante bijdragen over deze problematiek, zie Club van Leuven, Vlaanderen op een kruispunt, Lannoo, 1990. Zie ook Vic Van Rompuy en Els Heylen, Openbare Financien in de Deelgebieden van Federale Landen, Acco, Leuven, 1986

Tabel 8 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(regionalisatie van 50 percent)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	55.0	69.0	36.7	112.1
1992	53.4	70.9	35.7	111.0
1993	51.7	73.0	34.7	109.8
1994	50.0	75.0	33.6	108.6
1995	48.3	77.2	32.5	107.4
1996	46.4	79.4	31.4	106.1
1997	44.6	81.6	30.2	104.8
1998	42.7	83.9	29.0	103.5
1999	40.7	86.3	27.8	102.1
2000	38.7	88.8	26.5	100.7

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
 Verdeelsleutel : bevolking (0.58,0.32,0.1)
 De laatste kolom geeft de totale schuld van de
 centrale en de regionale overheden als % van het
 Belgische BNP.

Tabel 9 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(regionalisatie van 50 percent)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	55.0	58.2	56.1	112.1
1992	53.4	59.9	55.7	111.0
1993	51.7	61.6	55.2	109.8
1994	50.0	63.3	54.7	108.6
1995	48.3	65.1	54.2	107.4
1996	46.4	67.0	53.7	106.1
1997	44.6	68.9	53.2	104.8
1998	42.7	70.8	52.6	103.5
1999	40.7	72.8	52.0	102.1
2000	38.7	74.9	51.5	100.7

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
 Verdeelsleutel : BNP (0.58,0.27,0.15)
 De laatste kolom geeft de totale schuld van de
 centrale en de regionale overheden als % van het
 Belgische BNP.

Tabel 10 : Netto overheidsschuld als % van BNP
 (regionalisatie van 50 percent)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	26.9	129.4	36.7	112.1
1992	24.5	133.0	35.7	111.0
1993	22.0	136.8	34.7	109.8
1994	19.5	140.7	33.6	108.6
1995	16.8	144.7	32.5	107.4
1996	14.1	148.8	31.4	106.1
1997	11.3	153.1	30.2	104.8
1998	8.5	157.4	29.0	103.5
1999	5.5	161.9	27.8	102.1
2000	2.5	166.5	26.5	100.7

Noot : Nominale groei BNP = 5.5%; intrestvoet = 8.5%
 Verdeelsleutel : toerekening: 0.3, 0.6, 0.1
 De laatste kolom geeft de totale schuld van de
 centrale en de regionale overheden als % van het
 Belgische BNP.

5. Besluit

Het probleem van de Belgische overheidsfinanciën is nu in grote mate een probleem van de rentelasten op de overheids-schuld geworden. Zonder deze rentelasten zou België een overschot hebben op het overheidsbudget. Dit blijkt uit het feit dat het primair saldo op het nationale overheidsbudget in 1990 ongeveer 4,5 % van het BNP bedraagt.

Dit primair saldo wordt echter uitsluitend gerealiseerd door Vlaanderen en Brussel. Wallonië blijft al jaren langs de zijlijn. M.a.w. Vlaanderen en Brussel dragen de volledige last van het terugdringen van de rentesneeuwbal, door meer belastingen en minder uitgaven. Wallonië is erin geslaagd geen frank bij te dragen.

De sanering van de overheidsfinanciën in België zal in de toekomst met vernieuwde verbetenheid moeten doorgezet worden. Immers, zonder een vermindering van de overheidsschuld, ziet het er naar uit dat de andere Europese landen die een muntunie willen aangaan, hun veto zullen stellen op de Belgische participatie.

Een verdere daling van de overheidsschuld in België is dus onvermijdelijk. Tegelijk maken de communautaire tegenstellingen deze sanering in de huidige institutionele context bijzonder moeilijk. Immers, Vlaanderen heeft er te weinig belang bij om nog verder te saneren wanneer het gros van de last door haar zal moeten gedragen worden. Tegelijk komt deze situatie goed uit voor Wallonië, zodat van die regio ook weinig budgettaire inspanningen kunnen verwacht worden. Het gevolg is dat geen van beide regio's budgettaire initiatieven wil nemen. En dit terwijl een verdere daling van de schuldratio dringend noodzakelijk is.

In deze studie werden enkele denkoefeningen gedaan waarin de vraag werd gesteld hoe een regionalisering van de

overheidsschuld dit dilemma zou kunnen doorbreken. Verschillende formules van regionalisering werden onderzocht. We kwamen tot de bevinding dat in elk van deze regionaliseringsscenario's de druk op Wallonië om een onmiddellijke en drastische budgettaire sanering door te voeren, overweldigend zal zijn. Immers, zonder budgettaire sanering, zou deze regio snel een overheidsschuld kennen die de vergelijking kan doorstaan van deze die in ontwikkelingslanden werd geobserveerd en die tot het bankroet van sommige landen heeft geleid. M.a.w. indien een regionalisering van de overheidsschuld vandaag zou doorgevoerd worden, zou Wallonië gedwongen worden om haar deel in de last van de Belgische overheidsschuld te dragen.

Het voordeel dat Vlaanderen van een regionalisering van de overheidsschuld zou hebben, is evident. De inspanningen die Vlaanderen nu reeds levert op het nationale vlak, zouden een heel zichtbaar effect hebben op de schuldratio van de Vlaamse overheid (tenminste indien dezelfde inspanning wordt doorgezet die nu wordt geleverd). Vlaanderen zou op een snel tempo deze schuldratio kunnen doen dalen. Ze zou waarschijnlijk ook een scherpere stimulans hebben om dit te doen, omdat de vruchten van een dergelijke inspanning in Vlaanderen zouden blijven.

Een regionalisering van de overheidsschuld zou elke regio dus confronteren met de harde wet van de budgettaire verantwoordelijkheid. Dit zou de druk om te saneren opdrijven. Deze druk is vandaag onvoldoende aanwezig omdat de last van deze sanering niet gelijkmatig wordt gedragen door Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Anders uitgedrukt, het "free riding" probleem maakt het vandaag zeer moeilijk om tot een verdere inkrimping van de overheidsschuld over te gaan.

De simulaties in deze studie suggereren ook dat het niet nodig is om de overheidsschuld volledig te regionaliseren om

de deelgebieden te confronteren met hun budgettaire verantwoordelijkheden. Een gedeeltelijke regionalisering van, bij voorbeeld, 50 percent, zou voldoende stimulansen geven aan de regio's om aan de afbouw van deze schuld een prioriteit te geven.

Er zijn vele mogelijke regionale verdeelsleutels van de nationale overheidsschuld. We hebben er slechts enkele besproken. Indien het zover zou komen dat de overheidsschuld geregionaliseerd wordt, gaat onze voorkeur naar eenvoudige en objektiviseerbare verdeelsleutels, zoals de bevolking of het regionaal produkt. Men zou natuurlijk kunnen pleiten voor verdeelsleutels die rekening houden met de inspanningen die Vlaanderen en Brussel in het verleden gepresteerd hebben. Dergelijke verdeelsleutels zouden echter tot eindeloze en politiek onoplosbare problemen leiden. Bovendien bestaat het gevaar dat de toepassing van dergelijke verdeelsleutels tot een diepe financiële crisis leidt in Wallonië, met negatieve repercussies voor Vlaanderen. In elk geval zou een verdeling van de overheidsschuld in functie van, bij voorbeeld, de bevolking veel voordeliger uitvallen voor Vlaanderen dan de status-quo.

De simulaties die we in deze studie hebben uitgevoerd, moeten beschouwd worden als denkoefeningen. Ze leggen een aantal budgettaire knelpunten bloot, en suggereren hoe een regionalisering van de overheidsschuld kan bijdragen tot een betere verdeling van de last van deze schuld.

Er zijn ook vele problemen verbonden aan het regionaliseren van de overheidsschuld. Het belangrijkste is wel de grote onzekerheid die zal bestaan omtrent de marktwaaarde van het Waalse overheidspapier, dat op het tijdstip van de regionalisering het Belgische overheidspapier zal vervangen. Het is niet uitgesloten dat de prijs van dit Waals overheidspapier sterk daalt, met het gevolg dat de houders

ervan grote verliezen leiden. De financiële implicaties hiervan zijn nauwelijks te overzien.

Het feit dat zo een regionalisering kan (maar niet hoeft te) leiden tot een financiële crisis mag er ons echter niet van weerhouden om na te denken over het ondenkbare. Immers, de huidige scheefgetrokken regionale verdeling van de last van de overheidsschuld leidt tot een onhoudbare situatie. Deze zal vroeg of laat op het politieke toneel uitbarsten, en tot een oplossing dwingen.

APPENDIX

1. De formule van het sneeuwbaaleffekt

De formule die de ontwikkeling van de overheidsschuld (en het sneeuwbal effect) weergeeft, kan als volgt afgeleid worden. De budgetrestrictie van de overheid wordt gedefinieerd als :

$$B_{t+1} - B_t = G_t - T_t + rB_t$$

met B_{t+1} en B_t de overheidsschuld in jaar $t+1$ en t ; G_t de overheidsuitgaven, exclusief de intrestlasten; T_t de belastinginkomsten; r is de gemiddelde intrestvoet op uitstaande overheidsschuld (rB_t is dus de totale intrestlasten). Noteer dat we de monetaire financiering van het budget buiten beschouwing laten. Deze is in België klein en kan hier verwaarloosd worden.

We kunnen deze budgetrestrictie ook herschrijven als volgt :

$$B_{t+1} = G_t - T_t + B_t(1+r)$$

of nog

$$B_{t+1} = \frac{G_t - T_t}{Y_t} Y_t + B_t(1+r)$$

of

$$B_{t+1} = -sY_t + B_t(1+r)$$

$$\text{met } s = \frac{T_t - G_t}{Y_t}$$

s is dus het primair saldo uitgedrukt als percent van het BNP.

2. Alternatieve scenario's van economische groei en intrestvoet.

De dynamiek van het sneeuwbal effect hangt in grote mate af van de veronderstelde nominale groei van het BNP en van de intrestvoet. In de simulaties die we tot hier toe hebben gepresenteerd gingen we ervan uit dat de nominale groei van het BNP 5.5 % is en de nominale intrestvoet 8.5 %. Hier presenteren we alternatieve scenario's. Vermits het aantal mogelijkheden groot wordt, beperken we ons hier tot een regionalisering met een verdeelsleutel op basis van de bevolking.

In een eerste simulatie verhogen we de nominale groei van het BNP tot 6%, en verminderen we de rentevoet tot 8%. Deze hypothesen verminderen de kracht van het sneeuwbeleffect. We tonen de resultaten in table A1. We zien dat voor Vlaanderen en Brussel de schuldratio sneller daalt dan in de scenario's die in de tekst werden besproken. In Wallonië blijft de schuldratio sterk stijgen (alhoewel aan een trager ritme). Ondanks de gunstigere hypothesen over groei en rentevoet blijft de situatie voor Wallonië echter onhoudbaar.

Om de rentesneeuwbal in Wallonië te stoppen, moeten rentevoet en nominale groei aan elkaar gelijk zijn. Dit volgt uit het feit dat het primair saldo van Wallonië gelijk wordt gesteld aan 0. In tabel A2 tonen we een simulatie waar dit het geval is. We concluderen dat onder extreem gunstige economische voorwaarden (hoge nominale groei en lage rentevoet), de Waalse overheid haar schuldratio op een (hoog) niveau zou kunnen stabiliseren, indien niets gedaan wordt aan het primair saldo. Om deze schuldratio te doen dalen, zouden nog gunstigere economische voorwaarden nodig zijn.

Tenslotte werd onderzocht welke het groeiritme en de rentevoet moeten zijn die ervoor zorgen dat Wallonië toch zijn schuldratio drukt tot het niveau van de andere Europese landen (zonder dat deze regio een extra budgettaire inspanning moet leveren). In tabel A3 tonen we de resultaten: een nominale groeivoet van 12% en een intrestvoet van 3% maken dit mogelijk. Noteer ook dat in deze extreem gunstige economische hypothesen de Vlaamse en Brusselse schuld haast volledig verdwijnen. Het spreekt vanzelf dat dergelijke gunstige economische voorwaarden alleen mogelijk zijn in science fiction boeken.

We concluderen dat een regionalisering van de overheidsschuld voor Wallonië dramatische financiële implicaties zou hebben. Deze kunnen alleen vermeden worden indien Wallonië drastische saneringsoperaties zou doorvoeren. Alleen een totaal onrealistische daling van de rentevoet en stijging van de groei kunnen een financiële crisis vermijden.

Tabel A1 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(Volledige regionalisatie)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	109.0	136.7	72.8	111.0
1992	104.7	139.3	70.1	108.8
1993	100.3	141.9	67.3	106.6
1994	95.9	144.6	64.4	104.3
1995	91.4	147.3	61.6	102.0
1996	86.7	150.1	58.6	99.6
1997	82.0	152.9	55.6	97.2
1998	77.2	155.8	52.6	94.8
1999	72.4	158.7	49.5	92.2
2000	67.4	161.7	46.3	89.7

Noot : Nominale groei BNP = 6%; intrestvoet = 8%
Verdeelsleutel : bevolking (0.58,0.32,0.1)
De laatste kolom geeft de schuldratio weer
voor België indien geen regionalisatie
wordt doorgevoerd.

Tabel A2 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(Volledige regionalisatie)

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	106.9	134.2	71.4	108.9
1992	100.6	134.2	67.3	104.7
1993	94.4	134.2	63.3	100.4
1994	88.1	134.2	59.2	96.2
1995	81.8	134.2	55.1	91.9
1996	75.5	134.2	51.1	87.7
1997	69.2	134.2	47.0	83.4
1998	62.9	134.2	43.0	79.2
1999	56.7	134.2	38.9	74.9
2000	50.4	134.2	34.8	70.7

Noot : Nominale groei BNP = 7%; intrestvoet = 7%
Verdeelsleutel : bevolking (0.58,0.32,0.1)
De laatste kolom geeft de schuldratio weer
voor België indien geen regionalisatie
wordt doorgevoerd.

**Tabel A3 : Netto overheidsschuld als % van BNP
(Volledige regionalisatie)**

	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België
1991	99.1	124.6	66.2	101.0
1992	86.0	115.7	57.6	89.8
1993	73.9	107.4	49.6	79.3
1994	62.6	99.7	42.2	69.6
1995	52.1	92.6	35.3	60.5
1996	42.4	86.0	28.9	52.1
1997	33.4	79.9	22.9	44.4
1998	25.0	74.2	17.4	37.1
1999	17.2	68.9	12.3	30.4
2000	10.0	63.9	7.5	24.2

Noot : Nominale groei BNP = 12%; intrestvoet = 3%
 Verdeelsleutel : bevolking (0.58, 0.32, 0.1)
 De laatste kolom geeft de schuldratio weer
 voor België indien geen regionalisatie
 wordt doorgevoerd.

LEUVENSE ECONOMISCHE STANDPUNTEN

- 1976 — 1. Louis BAECK, De inflatoire groeimachine. (uitgeput)
2. Paul DE GRAUWE, Theo PEETERS, De recente inflatie : een structureel of een monetair probleem ? (uitgeput)
- 1977 — 3. Karel TAVERNIER, Krachtlijnen voor een Belgisch stabilisatiebeleid. (uitgeput)
4. Paul DE GRAUWE, Korporatisme en werkloosheid, (uitgeput)
5. Paul VAN ROMPUY, Enkele structurele aspecten van de crisis. (uitgeput)
6. Louis BAECK, Naar een nieuwe groeicyclus met een ander groei-patroon.
- 1978 — 7. Louis BAECK, Politiek verantwoordelijk handelen en socio-economisch optimum. (uitgeput)
8. Paul DE GRAUWE, Bureaukratische controle en het economisch systeem.
9. Paul VAN ROMPUY, Guido DE BRUYNE, De regionalisatie economisch bekeken. (uitgeput)
10. Louis BAECK, De nieuwe internationale economische orde en haar kritische tegenhangers. (uitgeput)
11. Theo PEETERS, Economisch federalisme : lessen uit het buitenland.
12. Dirk HEREMANS, Economische autonomie en economische unie, krachtlijnen voor een duurzame oplossing.
- 1979 — 13. Paul DE GRAUWE, Arbeidsduurvermindering en tewerkstelling.
14. Economisch Federalisme. (uitgeput)
Deel I : Financiële middelen en herverdeling, Paul VAN ROMPUY, Albert VERHEIRSTRAETEN, Regionale Herverdelings- en Financieringsstromen.
Theo PEETERS, Financiële middelenvoorziening voor gemeenschappen en gewesten.
15. Economisch Federalisme.
Deel II : Organisatie en bevoegdheden, Dirk HEREMANS, Verkaveling van bevoegdheden en economische unie.
Vic VAN ROMPUY, Economisch stelsel en verdeling van bevoegdheden.
- 1980 — 16. Guy CLEMER, Karel TAVERNIER : Tewerkstelling en inkomensmatiging in België : een onvermijdelijke keuze.
17. Louis BAECK, Lokomotief strategie : met stoom uit de Eurovalutamarkt. (uitgeput)
18. Michel DOMBRECHT, Theo PEETERS, Sanering van de overheidsfinanciën : gevaarlijk of onvermijdelijk ?
- 1981 — 19. Paul DE GRAUWE, Marcia DE WACHTER, Produktie, tewerkstelling en verdeling. Een neo-liberale benadering.

20. Louis BAECK, De jaren tachtig in perspectief. (uitgeput)
 21. Paul VAN ROMPUY, Patrick VAN CAYSEELE, Raming van de geregionaliseerde lopende rekening van de overheid in 1979.
- 1981 — 22. Paul DE GRAUWE, Loonkosten, energiekosten en kapitaalkosten. België gedurende 1970-1980. (uitgeput)
23. Frans SPINNEWYN, Een verzekeringstechnische benadering van de werkloosheidsverzekering.
- 1982 — 24. Louis BAECK, Herstelbeleid, vroeger en nu.
25. Paul DE GRAUWE, Marc JANSSENS, Aanbodeconomische effecten van de belastingdruk in België.
- 1983 — 26. Paul DE GRAUWE, Guy VERFAILLE, Linkse en rechtse gezondheidssindicatoren van de Belgische Economie.
27. Louis BAECK, Hoe de crisis ombuigen. (uitgeput)
 28. Paul VAN ROMPUY, Maatschappelijke keuze en economische crisis.
 29. Vic VAN ROMPUY, Erik SCHOKKAERT, Begrotingstekorten, Rentelasten en Openbare schulden in België. Een kijk op halflange termijn.
- 1984 — 30. Dirk HEREMANS, Hans GEEROMS, Marktsector en budgetsector in België. Grenzen aan het overheidsbeslag ?
31. Paul DE GRAUWE, Guy VERFAILLE, Zijn de rentelasten van de overheidsschuld ondraaglijk geworden ?
- 1985 — 32. Louis BAECK, De wonderbare wereld van de economische paradigma's. (uitgeput)
33. Paul VAN ROMPUY, Solidariteitsmechanismen in federale staten.
 34. Louis BAECK, De V.S. en de E.G. : vergelijking op lange termijn.
 35. Louis BAECK, Het economisch denken in het Spanje van de 16e en 17e eeuw.
 36. Guido DE BRUYNE, Paul DE GRAUWE, Herverdeling van het werk en makro-economisch evenwicht.
 37. Paul VAN ROMPUY, Arbeidsmarktflexibiliteit en werkloosheid.
- 1987 — 38. Paul DE GRAUWE, Anne FREMAULT, Micro- en macro-economische effectiviteit van de Belgische prijsreglementering.
39. Louis BAECK, Kentering in de westerse economie.
 40. Johan MORTELMANS, Erik SCHOKKAERT, Lode BERLAGE, Robert VERTONGHEN, De economische wenselijkheid van een snelspoorverbinding door België.
 41. Louis BAECK, De aandelenbeurzen, 1982-87 : het lustrum van de stier.
 42. Lode BERLAGE, Dirk TERWEDUWE, Grondstoffenuitvoer van ontwikkelingslanden : machtsmiddel of struikelblok ?
- 1988 — 43. Louis BAECK, De westerse economie na de krach. (uitgeput)
44. Filip ABRAHAM, Nationale vakbonden, interprofessionele loonakkoorden en economische politiek.

45. Paul VAN ROMPUY, m.m.v. Valentijn BILSEN, 10 jaar financiële stromen tussen de gewesten in België.
46. Dirk HEREMANS, Bevoegdheidsverdeling en economische autonomie. De staatshervorming in het licht van 1992.
47. Wim MOESEN, Dirk HEREMANS, Paul VAN ROMPUY, Mark EYS-KENS, Bedenkingen bij de nieuwe financieringsvoorstellen voor gewesten en gemeenschappen.
48. Vic VAN ROMPUY, Overheidstekort, overheidsschuld en economische welvaart. Toepassing op België 1947-1988.
- 1989 — 49. Lodewijk BERLAGE, België en de schulden van de Afrikaanse lage inkomenslanden.
50. Jacques DREZE, Schuld en coöperatie in de mondiale economie.
51. Paul DE GRAUWE, Milieuvriendelijke groei : utopie of werkelijkheid ?
- 1990 — 52. Paul VAN ROMPUY, Europese ankerpunten voor het belgisch begrotingsbeleid.
53. Louis BAECK, De jaren '90 : een Europees decennium.
54. Paul DE GRAUWE, Stef PROOST, Erik SCHOKKAERT, Denise VAN REGEMORTER, Het milieubeleid in Vlaanderen. Een economische visie.
55. Paul DE GRAUWE, Wim VANHAVERBEKE, Competitiviteit, oliecrisis en loonindexering.
56. Wim MOESEN, Begrotingen, beleid en beheer. Over de besparingsvoorstellen, wat ze zijn en wat ze niet zijn.
- 1991 — 57. D. HEREMANS, M. DE BROECK, Overheidsschuld en financiële markten in de branding.
58. Louis BAECK, Bruno VAN ROMPUY, Golfoorlog : geopolitiek, petroleum en islam.
59. Paul DE GRAUWE, Koen STRAETMANS, Het programma-akkoord in de petroleumsector. Een ondoelmatig systeem van prijzencontrole.